

**واکاوی حقّهای بزه‌دیدگان
در
آینهٔ دیوان جنایی بین‌المللی**

دکتر ندا نیازمند

با دیباچه دکتر مهرداد رایجیان اصلی

این نوشتار را به پاس آموختن آنچه که
وصف حقّ طلبی نام می‌گیرد،
به مادر و پدر گرامی‌ام تقدیم می‌دارم.

به سان رود

که در نشیب درّه سر به سنگ می‌زند،

رونده باش.

امید هیچ معجزی ز مرده نیست،

زنده باش.

(هوشنگ ابتهاج)

فهرست مطالب

۱۱	دیباچه
۲۱	پیش‌گفتار
۲۳	مقدمه

بخش اول حق‌های شناسایی شده برای بزه دیده و ابهام‌های

چالش‌ساز آن

۳۱	فصل اول - حق‌های شناسایی شده برای بزه دیده در دیوان جنایی بین‌المللی
۳۴	مبحث اول - حق بهره‌مندی از رفتار دادگرانه و لازمه‌های آن
۳۴	گفتار اول - بزه‌دیده و رویکرد حمایت‌گرای ترمیمی
۴۱	گفتار دوم - رعایت احترام و کرامت انسانی بزه‌دیده
۴۲	۱. جایگاه احترام و کرامت انسانی بزه‌دیده
۴۳	۲. بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر
۴۳	۳. بزه‌دیدگی ثانویه یا مجدد
۴۷	گفتار سوم - ضرورت حفظ امنیت بزه‌دیده
۴۷	۱. خطر تهدید و ناامنی بزه‌دیدگان در کلیه مراحل رسیدگی
۴۹	۲. طرق مختلف تأمین امنیت بزه‌دیده و تردید نسبت به رعایت حق‌های متهم
۵۳	گفتار چهارم - رعایت اصل منع تبعیض نسبت به بزه‌دیده
۵۳	۱. مفهوم تبعیض
۵۴	۲. بررسی اصل برابری سلاح‌ها
۵۵	۳. رعایت اصل منع تبعیض بین بزه‌دیدگان
۵۸	مبحث دوم - حق دسترسی به دادگری و لازمه‌های آن
۵۹	گفتار اول - حق اطلاع‌رسانی یا آگاه‌شدن بزه‌دیده از حق‌های خود
۵۹	۱. آگاهی بزه‌دیده به مثابه یک حق اساسی
۶۱	۲. وجوه مختلف آگاه‌سازی بزه‌دیده
۶۴	گفتار دوم - حق بهره‌مندی از حمایت‌ها و خدمات قانونی و حقوقی

۸ □ واکاوی حق‌های بزه‌دیدگان در آینه دیوان جنایی بین‌المللی

۱. اشکال مختلف کمک‌رسانی به بزه‌دیده ۶۵
۲. اهمیت پیش‌بینی حمایت‌ها و خدمات قانونی و حقوقی برای بزه‌دیده ۶۶
۳. بهره‌مندی از نماینده قانونی در طول دادرسی‌ها ۶۹
- گفتار سوّم - حقّ شرکت و حضور فعّال در سراسر رسیدگی‌ها ۷۱
۱. رویکردهای ناظر بر نفی مداخله بزه‌دیدگان در دادرسی ۷۳
۲. تحلیل جایگاه بزه‌دیده به مثابه "مشارکت‌کننده" یا "طرف جرم" در طول دادرسی ۷۵
۳. مداخله بزه‌دیدگان در گام‌های مختلف دادرسی ۷۸
- فصل دوّم - ابهام‌های چالش‌ساز حق‌های بزه‌دیده در دیوان جنایی بین‌المللی ۸۱**
- مبحث اوّل - چالش ناظر بر مفهوم‌های مرتبط با حق‌های ماهوی ۸۱
- گفتار اوّل - دسترسی و عدم تبعیض ۸۲
۱. برقراری توازن بین حق‌های بزه‌دیده و متّهم و چالش‌های ناظر بر آن ۸۲
۲. دادگری از رهگذر دادرسی برای بزه‌دیده ۸۴
۳. ابهام در برقراری عدم تبعیض بین بزه‌دیدگان در دادرسی ۸۷
۴. چگونگی کیفیت دادرسی برای تحقّق بخشیدن به مفهوم دسترسی برای بزه‌دیده ... ۸۷
- گفتار دوّم - اشخاص ذی‌نفع در ترمیم‌ها ۹۲
۱. گستره بزه‌دیدگی غیرمستقیم ۹۳
۲. تأثیر فرهنگ بر شناسایی بزه‌دیده غیرمستقیم ۹۴
- گفتار سوّم - آسیب تحمیل‌شده و رابطه سببیت ۹۷
۱. مفهوم آسیب یا صدمه ۹۸
۲. رابطه آسیب با بزه‌دیده غیرمستقیم و تعیین دامنه آن ۱۰۰
- مبحث دوّم - چالش ناظر بر مفهوم‌های مرتبط با حق‌های شکلی ۱۰۶
- گفتار اوّل - بار اثبات ۱۰۷
۱. ضابطه "فرا‌تر از شکّ معقول" ۱۰۸
۲. تطبیق استاندارد اثبات خسارت با اوضاع و احوال جرایم داخل در صلاحیت دیوان ۱۰۹
- گفتار دوّم - مدل‌های ترمیم ۱۱۰
۱. مدل‌های سه‌گانه ترمیم و ابهام ناظر بر چگونگی بهره‌برداری از آن‌ها ۱۱۲
۲. ترمیم‌های نمادین ۱۱۳
- گفتار سوّم - ترمیم‌های مناسب و متناسب ۱۱۶

۱. چگونگی ارزیابی خسارت وارد بر بزه‌دیده..... ۱۱۶.
۲. رعایت تناسب داشتن و مناسب بودن در اعطاء ترمیم با خسارت وارده..... ۱۱۸.

بخش دوم حق جبران به‌مثابه نقطه عطف چالش‌های پیش روی

بزه‌دیده در دیوان جنایی بین‌المللی..... ۱۲۱.

فصل اول - میزان شفافیت حق جبران در اساسنامه..... ۱۲۳.

مبحث اول - مفهوم جبران و انواع آن..... ۱۲۴.

گفتار اول - مفهوم جبران، دغدغه برجسته بزه‌دیدگان..... ۱۲۵.

۱. تمایز دو مفهوم جبران و ترمیم از یکدیگر..... ۱۲۵.

۲. رویکرد ترمیمی دیوان در مسئله جبران از بزه‌دیده..... ۱۲۸.

۳. چالش دیوان در مسئله عدم امکان پذیرش مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی..... ۱۳۱.

گفتار دوم - جبران خسارت، چالش اصلی از رهگذر بزهکار..... ۱۳۳.

۱. جبران خسارت به مثابه اعاده بزه‌دیده به وضع سابق..... ۱۳۷.

۲. تعسر از اجرای جبران خسارت از جانب بزهکار..... ۱۳۹.

گفتار سوم - پرداخت غرامت، مسئله‌ی دولت‌ها..... ۱۴۲.

۱. غرامت، راهکاری مادی برای جبران از بزه‌دیده..... ۱۴۲.

۲. چالش پرداخت غرامت توسط دولت‌ها..... ۱۴۵.

گفتار چهارم - بازتوانی، تلاشی در راستای بازگرداندن بزه‌دیده به اجتماع..... ۱۴۸.

۱. مفهوم بازتوانی نسبت به بزه‌دیده..... ۱۴۹.

۲. خلاء ترمیم‌های نمادین در اساسنامه دیوان..... ۱۵۲.

مبحث دوم - تحوّل حق جبران از بزه‌دیده در دیوان جنایی بین‌المللی..... ۱۵۴.

گفتار اول - اقدامات دیوان، از ابتدا تاکنون..... ۱۵۵.

۱. فراز و نشیب‌های تأسیس دیوان..... ۱۵۵.

۲. کنفرانس کامپالا..... ۱۵۷.

۳. وضعیت‌های مطرح‌شده در دیوان..... ۱۵۹.

گفتار دوم - پرونده جمهوری دموکراتیک کنگو، اولین دستاورد دیوان..... ۱۶۲.

۱. جنگ‌های داخلی کنگو و ارجاع وضعیت به دیوان..... ۱۶۲.

۲. رسیدگی به پرونده توماس لوبانگو دایلو..... ۱۶۳.

۱۰ □ واکاوی حق‌های بزه‌دیدگان در آینه دیوان جنایی بین‌المللی

۳. رأی پرونده لوبانگو و قرار ترمیم صادره ۱۶۴
- فصل دوم - مسئله کارآمدی نهادهای دیوان جنایی بین‌المللی در احقاق حق جبران از بزه‌دیدگان ۱۶۷
- مبحث اول - نقش نهادهای قضایی در برآورده ساختن حق جبران از بزه‌دیده ۱۶۷
- گفتار اول - دفتر دادستان، آغازی برای بزه‌دیده از مسیر ارائه نظرات ۱۶۸
۱. نظارت بر اقدامات دادستان ۱۶۸
۲. تشکیلات دفتر دادستان و مقررات آن ۱۷۰
۳. جایگاه بزه‌دیدگان در اعتراض به صلاحیت دیوان یا قابل پذیرش بودن موضوع ۱۷۳
- گفتار دوم - شعب رسیدگی‌کننده، مجرای برای احقاق حق جبران از بزه‌دیده ۱۷۴
۱. تشکیلات دیوان ۱۷۴
۲. شعبه مقدماتی و تعامل آن با بزه‌دیدگان ۱۷۵
۳. مقررات ۲۰۰۷ دیوان: مقرره‌ای برای تعیین رویه و عملکرد شعب دیوان ۱۷۷
- مبحث دوم - نقش نهادهای غیرقضایی ۱۸۰
- گفتار اول - صندوق امانی، فرضی جهت همکاری دولت‌های عضو ۱۸۱
۱. مقررات ۲۰۰۵ صندوق امانی ۱۸۱
۲. امکان‌های صندوق امانی برای پرداخت غرامت ۱۸۲
- گفتار دوم - دفتر ثبت، رکنی بر هماهنگی نهادها در دیوان جنایی بین‌المللی ۱۸۶
۱. مقررات ۲۰۰۶ دفتر ثبت ۱۸۶
۲. ارتباط دفتر ثبت با سایر نهادهای دیوان در مسائل بزه‌دیدگان ۱۸۷
- گفتار سوم - واحد بزه‌دیدگان و شهود، نمادی بر اراده دیوان ۱۸۹
۱. خدمات واحد بزه‌دیدگان و شهود در تأمین حفاظت و امنیت از بزه‌دیدگان ۱۹۰
۲. عملکرد واحد بزه‌دیدگان و شهود در پرونده جمهوری دموکراتیک کنگو ۱۹۲
- سخن پایانی ۱۹۳
- کتاب‌نامه ۱۹۸
- منابع فارسی ۱۹۸
- منابع لاتین ۲۰۳
- پیوست‌ها ۲۰۸